

Западното примиренчество пред произвола на Москва

Огнян Минчев, Институт за регионални и международни изследвания

02 септември 2008 г. в-к "Дневник"

Част I

По време на Кубинската ракетна криза Кенеди няколко пъти, очи в очи, пита Андрей Громико: "Г-н външен министър, има ли съветски ракети в Куба?" "Не", категорично лъже в очите му Громико. След това ще получи гальовния прякор "Мистър НЕТ", обозначаващ прийома за демонстрация на сила чрез абсурдна лъжа.

Спомних си този факт, докато четях сводките на руските медии за "вероломното нападение" на "марионетния режим" в Тбилиси над мирно спящите трудещи се в Южна Осетия. Сецах се за него и всеки път, когато в независимата западна преса се появяваще поредния анализ за "разпасалия се Саакашвили", който прекъснал мирния процес с непредизвикан артилерийски огън по Цхинвали. И когато наблюдавах дълбокомислените изказвания на видни западни лидери за "непремерената реакция" на Русия срещу "агресията" на Тбилиси.

Защо се играе за пореден и пореден път този абсурден спектакъл - след толкова дълга и убедителна история на доказани арогантни лъжи на Москва през XX век? Защо вестник "Гардиън" за пореден път твърди, че Русия е в правото си, а Грузия - "марионетката" на Запада е виновна, заедно с покровителите си, за това което се случва? Защо от германското външно министерство летят сурови думи на осъждане към Тбилиси и ласкави думи на покорство към Москва?

Защо мнозина от тези, които през 1981 г. лежаха на земята в Грийнъм Комън под лозунга "По-добре червени, отколкото мъртви" (горките, не подозираха, че да си червен не е гаранция срещу това да си мъртъв...), днес са отново в авангарда на руското пропагандно лоби в Европа?

В Москва не си правят илюзии, че някой им вярва. Да твърдиш открито и арогантно нещо, което е в разрез с очевидните факти, е технология за демонстрация на сила. Преследваното внушение е: Ние сме отново достатъчно силни и уверени в себе си за да правим всичко, което желаем, и ни доставя удоволствие да гледаме как покорно се съгласяват да признаете за истина - или частична истина - нашата изказана с

категоричен тон лъжа.

В примиренческата реакция на Западна Европа се открояват три основни пласта

Най-дълбокият от тях се появява още през 20-те - 30-те години на миналия век, когато поредица видни интелектуалци посещават Москва и се завръщат с възхитата от откриването на един "нов свят". Тази възхита е толкова голяма, че пречи да се види професионалният ексекютор Ленин зад фигурата на "Кремълския мечтател", както и истинският образ на чудовището Сталин зад благо усмихнатия скромнен секретар на партията Йосиф Висарионович. Така леви интелектуалци като Ромен Ролан и Анри Барбюс опозориха и себе си, и идеите си, публикувайки възхвалите си за болшевишката действителност... Тази

абсурдна западна лекомисленост и доверчивост към случващото се в Русия е в пълната си сила и днес. Путин е голям реформатор, който с богатырско усилие променя страната си. Вярно, отмени свободната преса, възстанови назначаването на генсека - президента "отгоре", с номинален плебисцит, разгонва мирни демонстрации, смъртността сред опозиционните журналисти е като на война... Вярно, вярно... но нали знаете - Русия, голяма страна, (ш-ш-ш-т, между нас казано, доста дива), трудна за управление, демокрацията трудно идва наведнъж...

Същите тези демократични интелектуалци, които с възмущение се хвърлят в защита и на най-малкото покушение на човешките права в Берлин, Париж или Ню Йорк, приемат с равнодушие правото на Русия да отменя тези права - при това не само на своята територия, но и у своите съседи, немилостиво попаднали в нейната "сфера на влияние". Едно нещо трябва да бъде ясно - Москва винаги е била готова да си плати за поддържането на тези двойни стандарти у западните, в частност - европейските политици и интелектуалци тогава, когато идеологическата възхита и слепота са се оказвали недостатъчни. Така стигаме и до втория пласт на западното примиренчество пред произвола на Москва - парите в брой.

Навремето не вярвах, че европейското анти-ядрено движение през 80-те години е плащано с пари на КГБ. Мислех, че макар и заблудени, тези хора са идейно мотивирани - затова и трудно победими. По-късно се разбра, че далеч не всички протестиращи са били беззребърници. Днес, след като вече знам с какво се занимават понастоящем бивши анти-ядрени демонстранти (бившият канцлер Г. Шрьодер не е единствен пример), по-лесно ми е да разбира удобното съчетаване на демократичния пацифизъм със сътрудничеството с КГБ и неговите наследници. С една голяма, значима корекция в наши дни - падането на идеологическите бариери. Днес подвластни на щедрите донорски усилия от Изток са и левите и десните, и постмодернистите, и консерваторите, увлечени в руския business as usual...

Днешният Европейски съюз има три пъти по-голямо население и десетки пъти по-голяма икономика от съвременна Русия. Способността на Москва да постига своите геополитически цели с подобна лекота и динамика води само до един извод - за безпомощността на Европа да се конституира като визия, позиция и сила. Което е и третият пласт в примиренческата реакция на Западна Европа към грузинската авантюра на Кремъл.

Познавам хора, които ще ми възразят - "с какво пък Америка помогна на Грузия повече

от Европа...?" Справедлив въпрос. Самото въздигане на Русия до позиция да нарушава спокойно и безнаказано територията и суверенитета на независими държави като Грузия е в резултат на една отслабена Америка. Отслабена и като престиж, и като геополитически потенциал. Затова вербалната твърдост на Вашингтон не е в състояние да компенсира инертността и забавянето на атлантическата стратегия за интегриране на черноморския регион в общата система за развитие и сигурност на евроатлантическия свят.

И все пак, какво се случи през август 2008 г. между Русия и Грузия? Кой трябва да поеме отговорността за това, което се случи? Импулсивен психопат ли е Саакашвили, за да се нахвърли върху руски войски - макар и "миротворчески" - в миниатюрната територия на Южна Осетия? И ако наистина си е сложил "главата в торбата" и е решил да воюва с мощния си съсед, защо поне не затвори изхода на Рокския тунел, който свързва Южна със Северна Осетия от другата страна на кавказкия хребет? Нали през този тунел минаха останалите руски "миротворци" с танковете си, за да окупират не само Цхинвали, но и Гори, Поты, големи части вътрешна грузинска територия?

Нека все пак започнем с малко история.

Абхазия и Южна Осетия се отцепват от Грузия почти веднага след разпада на СССР. Авторитарният първи президент на независима Грузия Звиад Гамсахурдия прави опит да отнеме автономията им, наследена от съветския режим. В последвалата серия от етнически конфликти Русия вижда първата възможност за реинтеграция на загубени в Беловежката гора територии от бивши съюзни републики, и то в стратегическия регион на Черно море. Части на руската армия заедно с паравоенни формирования от чеченци, абхазци и осетинци изтласкват от Абхазия и Южна Осетия не просто грузинската държава, но и стотици хиляди грузинци, живеещи там от столетия. Хиляди грузински бежанци загиват във високопланинския проход Сфонсетия, търсеци убежище във вътрешно грузинската територия от етническото прочистване в Абхазия. До 1991 г. абхазците са 18 на сто от населението на съветска Абхазия, а грузинците достигат до 38-40 на сто. В Южна Осетия етническото прочистване не взема такива размери, но животът на грузинците, съставляващи около 50 на сто от населението, е подвластен на почти пълния произвол, упражняван върху тях от марионетния режим на "президента" Едуард Кокойти.

И Абхазия, и Южна Осетия се управляват от марионетни режими - военно-кагебистки хунти, пряко подчинени на разпорежданията на Москва. Замяната на автократа Гамсахурдия с бившия външен министър на СССР Едуард Шеврнадзе на президентския стол в Тбилиси не променя статуквото. Москва запазва своя контрол върху двете територии като успешно съвместява две взаимоизключващи се роли: фактическата роля на окупатор и формалната роля на посредник - "миротворец", узаконена от международната общност през 1994 г.

Грузия прави серия от предложения, за демократична реинтеграция на двете сепаратистки области, при режим на максимална етническа и териториална автономия. Тези предложения се блокират от Русия, която контролира сепаратистките режими - и която същевременно поддържа войсковите части от "миротворци" с цел "замразяване" на конфликтите. Към сепаратистките Абхазия и Южна Осетия "мирно" се присъединява и диктаторът на трета грузинска област - Аджария.

За съжаление човекът, който приключи Студената война като съветски външен министър (и ще остане в историята със заслугите си за освобождаването на Европа) Е. Шеварнадзе не успя да разреши нито един от драматичните проблеми на Грузия като неин президент между 1994 - 2003 г. Държавната територия на Грузия се разпада под натиска на сепаратизма, поощряван от имперските амбиции на Москва. В страната се вихри гиганска корупция, съчетана с африканска бедност на огромното мнозинство от населението. Институциите на държавата не функционират. Грузия е на крачка от статута на "провалена държава", попадаща под властта на хаоса и гражданския конфликт подобно на Конго, Сиера Леоне, Либерия. Тогава идва "Революцията на розите" и издига младия Саакашвили за президент.

Демокрацията е най-малката съставка на кавказката политическа култура, затова критиките към Саакашвили за свръхцентрализация на властта, за постискане на опозиционните организации, за концентрация на лична власт са много вероятно справедливи. Но ако тези критики са справедливи, дважд по-справедливо е да се открият реалните промени, с които управлението на "розите" поведе страната към стабилизация, развитие и модернизация.

Пиша следващите редове с познанието на очевидец, не на кабинетен наблюдател. От ноември 2004 г. съм посетил Грузия не по-малко от 7-8 пъти. Динамиката на тази страна е удивителна - особено на фона на политическото благо в собствената ми родина. Когато отидох в Тбилиси за първи път, наистина имах чувството че се намирам в бедстваша африканска страна. Орляците просещи жени и деца по улиците бяха по-многобройни и по-отчаяни от тези, които съм виждал в Найроби и Момбаса. Хлябът бе половин долар, а пенсията - 4 долара, когато я дадат... Тбилиси разцъфна пред очите ми за няколко години, през които посещавах Грузия по различни поводи. Подобно на старо злато, изчистено от патината на времето, изплуваха старите квартали на града, музеите, паметниците - свидетели на една древна и богата цивилизация. Рушветчийският местен КАТ беше разпуснат, полицията - по европейски акуратна и вежлива, държавните служители - също.

За няколко години националният доход нарастна няколко пъти, чуждите инвестиции - десетки пъти. Приятелите ми - грузинци ругаеха властта, но я ругаеха за неща, които до скоро не биха и помислили да искат от собствената си държава. "Защо не подкрепят финансово гражданските организации...? Има нарушения на човешките права в затворите на страната... Съдът остава напълно зависим от изпълнителната власт (което вече е само отчасти вярно)... Не дават на общините никаква самостоятелност..." Пред очите ми израстваше една държава с модерни европейски институции. Тя имаше огромни проблеми да превърне грузинското общество в европейско и модерно - но дръзваше последователно да работи за това.

Нито един успех на управлението на Саакашвили не може да има толкова голяма стойност, колкото успешната реинтеграция на сепаратистките региони в териториалната цялост на Грузия. Тази първостепенна национална задача може да се реши само при минималното сътрудничество, или поне неутралитет на могъщия съсед Русия. Повече или по-малко такъв неутралитет бе демонстриран при мирната реинтеграция на Абхазия през 2005 г. Но не и спрямо двата най-болезнени конфликта -

с Абхазия и с Южна Осетия. Нека си представим, че сме напълно незапознати с дискутираната материя и да зададем един наивен, но логичен въпрос: Русия е страна, която разполага с една седма част от земната суша, с несметни богатства, голямата част от които са все още неоткрити, а обширни пространства с размерите на континенти са все още ненаселени и необживяни - защо е тази руска стръв да се отнемат от малката Грузия два парцела - Абхазия и Южна Осетия - с размери малко по-големи от голф игрище?